

УДК 502/504:551.4.035 (438)

WALORY PRZYRODNICZE POLSKICH TERENÓW GÓRSKICH

M. Kisiel

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jakuba z Paradyża
w Gorzowie Wielkopolskim**Кісєль М. ПРИРОДНІ УМОВИ
ПОЛЬСЬКИХ ГІРСЬКИХ РАЙОНІВ.**

Гори викликають екстремальні емоції у туристів. Деякі люди, стоячи на високих гірських піках і дивлячись на пейзаж внизу, відчувають до гір величезну повагу. Любителі скелелазіння, альпінізм, під час подолання кожних наступних чотирьох тисяч метрів гори, піднімають рівень адреналіну в організмі. У свою чергу, найцікавішим для деяких людей є піші переходи через менш відвідувані схили, що просто відрізані від цивілізації і щоденної суєти.

У статті представлені природні цінності різних гірських районів в Польщі: Сілезькі Бескиди, Карконоші і Татри. Опитані райони характеризуються багатим біологічним, фізико-географічним та екологічним різноманіттям. Найбільше природне значення у гірських районах мають високі частини, у зв'язку з безпрецедентною різноманітністю - поряд з альпійськими видами, що є в Арктиці, і види на океан. Багато з цих рідкісних місцевостей перебувають під загрозою зникнення, це стосується багатьох видів рослин, в окремих районах, які мають відмінну геологічну скульптуру.

У обстежених районах є все, різноманітність форм кваліфікованого туризму, включаючи піший туризм, їзду на велосипеді і катання на лижах. Для альпіністів чекають професійно підготовлені мотузкові парки. Численні пішохідні стежки різноманітні в залежності від довжини і ступеня складності. Розвинена туристична база має обладнання, відповідне для кожної з цих форм

Ключові слова: гірський, гірські схили, високі торфовища, гірські луки, ліс.

WPROWADZENIE. Góry to miejsce wywołujące w turystach skrajne emocje. Dla jednych stanie na wysokich szczytach i patrzenie na krajobraz na dole budzą ogromny respekt. Amatorzy wspinaczki wysokogórskich zdobywając kolejne czterotysięczniki podnoszą sobie poziom adrenaliny w organizmie. Z kolei dla części osób spacer po mało uczęszczanych stokach jest po prostu odcięciem się od cywilizacji i codziennego zgiełku.

W prezentowanej pracy przedstawiono walory przyrodnicze wybranych terenów górskich w Polsce: Beskidu Śląskiego, Karikonoszy i Tatr. Badane obszary charakteryzują się bogatą różnorodnością biologiczną, ekologiczną i fizjograficzną. Jeziora i małe ciekі wodne drażące różne formy ukształtowania terenu sprawiły, że wytworzyły się tam obszary bagniste, moczary i torfowiska, które bardzo często są jedyną ostoją i miejscem rzadkich, zagrożonych i chronionych gatunków roślin i zwierząt [15]. Zbocza górskie cechuje typowy piętrowy układ roślinności, w których dominują gatunki leśne.

Największą wartość przyrodniczą na obszarach górskich stanowią partie wysokogórskie, czyli piętro subalpejskie i alpejskie, ze względu na niespotykaną różnorodność – obok gatunków alpejskich występują tu obok siebie gatunki arktyczne, północne oraz oceaniczne. Wiele z tych rzadkich i często zagrożonych wyginieciem organizmów roślin upodobało sobie tereny charakteryzujące się wyrazistą rzeźbą geologiczną. Są to między innymi kotły polodowcowe i występujące w piętrze regła górnego i subalpejskiego torfowiska wysokie.

Na wszystkich badanych obszarach można uprawiać wiele form turystyki kwalifikowanej, w tym turystykę pieszą, rowe-

rową i narciarską. Na amatorów wspinaczki czekają profesjonalnie przygotowane parki linowe. Liczne trasy turystyczne zróżnicowane są w zależności od długości i stopnia trudności. Rozwinięta baz turystyczna dysponuje sprzętem odpowiednim dla każdej z tych form.

BESKID ŚLĄSKI

Charakterystyka przyrodnicza. Beskid Śląski jest najmłodszymi górami w Polsce i najbardziej wysuniętą na zachód częścią polskich Karpat. Składa się z dwóch rozciągniętych południkowo pasm górskich - Czantorii (Fot. 1) na zachodzie i Baraniej Góry (Fot. 2) na wschodzie. Pasma Czantorii, zwane też Pasmem Czantorii i Stożka, tworzą strome, kopulaste stożki (z najwyższą Wielką Czantorią – 997 m n.p.m.), których wysokość nie przekracza 1000 m n.p.m. [1]. Stoki Pasma Baraniej Góry od strony doliny Wisły są dość łagodne, natomiast wschodnie – strome. Ich wysokość bardzo często przekracza 1000 m n.p.m., a nad wszystkimi szczytami dominuje Skrzyczne (1257 m n.p.m.) [2].

Geologicznie zbudowany jest z tzw. flisu karpackiego, będącego naprzemiennie ułożonymi warstwami różnych skał osadowych, głównie piaskowców, zlepieńców, ilów i łupków. W najwyższych partiach w dochodzącym do 2000 m grubości piaskowcu wytworzyły się liczne rozbudowane wychodnie skalne i głębokie jaskinie rozpadlinowe, stanowiące największą ich koncentrację w polskim Beskidzie. Do największych z nich należy Jaskinia Wiślańska, mająca 2073 m korytarzy oraz Jaskinia Miecharska – 1808 m korytarzy. Według danych z 31 sierpnia 2006 roku na obszarze Beskidu Śląskiego znajduje się 220 jaskiń, których łączna długość korytarzy wynosi 6483,5 m. Młodsze osady flisu na południu tworzą kolorowe formy w postaci baszt, progów i ambon skalnych [14].

W 1998 roku na obszarze Beskidu Śląskiego utworzono Park Krajobrazowy Beskidu Śląskiego ze względu na ochronę bardzo urozmaiconej budowy geologicznej. Na jego terenie występuje 21 pojedynczych

lub grup skałek. Do najciekawszych z nich należą będące pomnikami przyrody nieożywionej skały grzybowe w dolinie Białej Wiśłki i na górze Kiczora, skały na Kobylej w dolinie Dziehcinki oraz grupa skałek na Malinowskiej Skale. Dużym walorem przyrodniczym Parku są pomnikowe jaskinie, a wśród nich trzecia pod względem wielkości w Karpatach Fliszowych Jaskinia w Trzech Kopcach, mająca 1216 m korytarzy [20]

Fot. 1. Widok z Czantorii
(Źródło: archiwum autora)

Fot. 2. Barania Góra
(Źródło: archiwum autora)

Szata roślinna. Beskid Śląski jako obszar górski charakteryzuje się piętrowym układem roślinności. Dawniej dominującym typem roślinności w piętrze pogórza w Beskidzie Śląskim był pierwotny las, urozmaicony gatunkowo. Obecnie ten obszar zajęty jest głównie przez pola uprawne i tereny zurbanizowane. Z pierwotnej roślin-

ności zostały tylko gdzieś tam niewielkie fragmenty łągów i łągów. W piętrze regla dolnego potencjalną roślinność występującą w postaci świeżej buczyny z domieszką świerka i jodły zastąpiły lasy świerkowe wtórnego pochodzenia. Regiel górny porastają typowe dla tej wysokości wysokogórskie bory świerkowe (Fot. 3) ze świerkiem instebniańskim – gatunkiem o najlepszych w Europie parametrach wzrostowych i odpornościowych. Urozmaiceniem lasów jest cis pospolity, występujący tu pojedynczo lub w grupach. Warto zaznaczyć, że według Polskiej Czerwonej Księgi Roślin jest on gatunkiem narażonym na wyginiecie w warunkach naturalnych [14].

Fot. 3 Wysokogórski bór świerkowy (Źródło: archiwum autora)

Turystyka. Beskid Śląski uważa się za jeden z najlepiej zagospodarowanych turystycznie terenów górskich w Polsce, co ma oczywiście swoje pluse i minusy. Amatorzy wycieczek pieszych uznają to za wielką zaletę, bo mają do dyspozycji bardzo mocno rozwiniętą bazę turystyczną – przy gęsto wytyczonych szlakach znajdują się liczne schroniska górskie, a dla amatorów narciarstwa przygotowano wyciągi i nartostrady. Na niektóre szczyty (między innymi na Czantorię) można wjechać kolejką linową lub wyciągiem krzesełkowym. Z kolei część przyrodników i tzw. ekologów uważa, że zwiększająca się z roku na rok liczba wędrujących turystów wywiera negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze [14].

Dla amatorów wspinaczki na szczycie Równicy znajduje się największy w Polsce park linowy, czynny do zmierzchu. Na długości 400 m i wysokości 4–12 m znajduje się tor przeszkód złożony z: «mostów, kładek, latających belek, wiszących skakanek i olbrzymiej sieci pajęczej» (Wierba i in. 2007, 53). Oprócz tego można zjechać na linach między drzewami kolejką tyrolską trasą liczącą ponad 120 m [14].

Zimą entuzjaści sportów zimowych powinni się wybrać na Skrzyczne, najwyższy szczyt polskiego Beskidu Śląskiego. Po Kasprowym Wierchu w Tatrach jest to najbardziej oblegany przez narciarzy szczyt o tej porze roku. Pośród stromych stoków znajduje się tu najlepsza trasa zjazdowa w Polsce, według międzynarodowych organizacji narciarstwa alpejskiego (trasa FIS). Na szczycie można wjechać ze Szczyrku przez stację pośrednią na Jaworzynie wyciągiem krzesełkowym, który jest czynny również latem [14].

Jedną z większych przyrodniczych atrakcji Beskidu Śląskiego jest Barania Góra, u podnóża której wypływa Wisła. Jej dzikie stoki od 1953 roku objęte są ochroną, kiedy na tym terenie utworzono rezerwat przyrody leśnego boru dolno- i górnoregłowego Barania Góra. Znaczne jego części zachowały cechy drzewostanów pierwotnych z 200-letnimi jodłami, świerkami i bukami oraz 300-letnimi jesionami. Podjęte próby introdukcji kosodrzewiny i limby nie dały oczekiwanego rezultatu, bo zbyt duża konkurencja ze świerkiem pozwoliła przetrwać tylko dwóm okazom limby na północ od szczytu. Dzięki podjętej formie ochrony na wierzchołku Baraniej Góry i jej okolicach nie ma polan widokowych, przez co rzeczywiście występuje tu dzika przyroda [14].

KARKONOSZE

Charakterystyka przyrodnicza. Karkonosze są najwyższym pasmem górskim Sudetów i równocześnie Czech. Rozciągają się na przestrzeni około 70 km, a ich szerokość waha się w granicach 8-20 km. Rozpoczynają się na zachodzie od Przełęczy Szklarskiej (886 m n.p.m.) i doliny Kamiennej, a kończą na wschodzie Bramą Lu-

bawską (511 m n.p.m.). W graniach Polski leży niecałe 30 % obszaru Karkonoszy, pozostałe 70 % jest w granicach Najwyższym szczytem leżącym na granicy Polski i Czech jest Śnieżka (1602 m n.p.m.) [13].

Głównym Grzbietem Karkonoszy, rozciągającym się od Przełęczy Szklarskiej do Przełęczy Okraj, przebiega granica polsko-czeska.

Charakterystycznym elementem krajobrazu Karkonoszy są malownicze formy skalne, zwane skałkami. Wśród 150 grup skalnych i pojedynczych skałek znajdują się formy o różnej wielkości, kształcie i wysokości. Najwyższe z nich, Pielgrzymy, nazywane wizytówką Karkonoszy, osiągają wysokość do 25 m. Z wieloma z nich związane są legendy, co w połączeniu z ich niesamowitymi kształtami nie dziwi, że nadano im osobliwe nazwy: Słonecznik, Tworożnik, Trzy Świniki, Chybotek, Szachownica, Owcze Skały, Ptasie Gniazda, Końskie Łby i in. [13].

Na potokach i rzekach występują strome wodospady, z których najbardziej znane, to: Wodospad Kamieńczyka, o długości 27 m, opadający trzema kaskadami, najczęściej odwiedzany Wodospad Szklarki z 13-metrową kaskadą (Fot. 4), Wodospad Podgórnjej, którego wody spadają z 10-metrowego progu skalnego, 5-metrowa Kaskada Myi stworzona przez trzy progi skalne, niewielki, 3-metrowy Wodospad Piszczaka oraz Wodospady Łomniczki, który na odcinku 300 metrów tworzy najdłuższy ciąg kaskad w polskich Karkonoszach [13].

Fot. 4 Wodospad Szklarki
(Źródło: archiwum autora)

W celu ochrony najcenniejszych elementów przyrody 16 stycznia 1959 roku utworzono Karkonoski Park Narodowy. W 1992 roku UNESCO uznała polskie i czeskie Karkonosze za rezerwat biosfery, wpisując je na listę 350 ważnych chronionych obszarów na świecie [13].

Szata roślinna. W związku z bardzo surowym klimatem panującym w Karkonoszach, nastąpiło tu znaczne obniżenie pięter roślinności. Znajdują się tu wszystkie strefy, a najwyższe piętro alpejskie występuje na kilku szczytach Śląskiego Grzbietu oraz na Śnieżce [18].

W piętrze pogórza kiedyś liczne żyzne grądy zostały obecnie w większości zastąpione przez tereny uprawne – pola i łąki. Przy Wodospadzie Szklarki zachował się reliktowy suboceaniczny bór świeży, z sosną, świerkiem, bukiem, jarząbem i brzozą. W reglu dolnym dominują monokultury świerkowe i zbiorowiska porębowe. Piętro regła górnego prawie w całości porośnięte przez górnoreglową świerczynę sudecką, z chronioną paprocią podrzaniem żebrowcem. Między zbiorowiskami leśnymi występują bardzo dobrze wykształcone łąki, które wiosną zamieniają się w barwne dywany krokusowe, a jesienią – goryczkowe. Piętro subalpejskie pokrywają zarośla kosodrzewiny, a fragmentaryczne piętro alpejskie tworzone jest przez niskie murawy skalne (www.kpn-mab.pl).

W Karkonoszach dość liczne są torfowiska, które zajmują 85 ha powierzchni po stronie polskiej. Występują tutaj dwa rodzaje tego typu zbiorowisk roślinnych. W rejonie Mumławskiego Wierchu, Słonecznika, Pielgrzymów i Schroniska «Odrodzenie» bardzo liczne są, bogate florystycznie, torfowiska stokowe, o łącznej powierzchni 65 ha. Do typowych gatunków tutaj występujących należą m. in.: turzycza dzióbkowata, sit cienki, fiołek dwukwiatowy, storczyk kukułka Fuchsa oraz owadożerna rosiczka okrągłolistna (Fot. 5) [18].

Ubogie florystycznie torfowiska wysokie strefy subalpejskiej, zajmują powierzchnię 20 ha. Najbardziej rozległe z nich znaj-

Fot. 5. Rosiczka okrągłolistna
(Źródło: archiwum autora)

dują się na Równi pod Śnieżką. Spotkać na nich można rośliny reliktowe, związane ze zlodowaceniami, m. in. mech torfowiec Lindberga, malinę moroszkę, mająca tutaj swoje najdalej na południe wysunięte stanowisko oraz unikalną turzycę patagońską, krytycznie zagrożoną w naszym kraju. Jej stanowiska na torfowisku blisko Wielkiego Stawu (1300 m n.p.m.) i pod Szrenicą (1220 m n.p.m.) są jedynymi dwoma stanowiskami na całym obszarze Polski [5; 6; 10; 18].

Turystyka. Głównymi ośrodkami turystycznymi Karkonoszy są: po polskiej stronie Jelenia Góra, Szklarska Poręba oraz Karpacz. W Karkonoszach jest najgęstsza w Sudetach sieć pieszych szlaków turystycznych – jest ich kilkaset metrów, a do tego dochodzą ścieżki rowerowe i narciarskie trasy biegowe. Wszystkie szlaki są bardzo dobrze oznakowane, a zimowe wędrówki dodatkowo ułatwiają wysokie drewniane tyczki wystające ponad śnieg [13].

Do głównych szlaków turystycznych Karkonoszy należą: szlak czerwony, tzw. Główny Szlak Sudecki, szlak czerwony, tzw. Droga Przyjaźni Polsko-Czeskiej, szlak zielony, tzw. Ścieżka nad Regłami oraz szlak żółty z Wysokiego Kamienia do Słonecznika [13].

Na amatorów górskiej wspinaczki czeka najwyższy w naszych górach park linowy, czyli położona w centrum Szklarskiej Poręby Trollandia. Uczestnicy mają do po-

konania 26 stanowisk, o łącznej długości: 400 m. Do pokonania są m. in. siatki, deskorolka, mosty i zjazdy [19].

Zimą Karkonosze oferują doskonałe warunki dla uprawiania narciarstwa. Na turystów czeka ponad 30 km tras i stoków, przygotowanych dla narciarzy alpejskich oraz ponad 100 km – dla narciarzy klasycznych. Prawie w każdej miejscowości znajdują się liczne wyciągi. Stoki narciarskie są tak przygotowane, że dają możliwość jazdy na nartach i snowboardzie zarówno początkującym jak i zawodowym narciarzom. W Karpaczu jest też jedyna w tej części gór rynnna snowbordowa z hologacją FIS [13].

Oprócz krajobrazów i szlaków turystycznych Karkonosze znane są również z wód leczniczych i uzdrowisk (np. w Cieplicach Śląskich) oraz śladów działalności górniczej (np. sztolnia nieczynnej kopalni uranu w Kowarach) [13].

TATRY

Charakterystyka przyrodnicza. Tatry (Fot. 6) stanowią najwyższe pasmo górskie Karpat. Rozciągają się od podnóży Ostrego Wierchu Kwaczańskiego (1128 m n.p.m.) na południowym zachodzie do podnóży Kobyłego Wierchu (1109 m n.p.m.) na wschodzie. Powierzchnia Tatr wynosi 785 km², około 175 km² leży w granicach Polski, a pozostałe 610 km² - na terytorium Słowacji. Najwyższym szczytem jest Gerlach (2654 m n.p.m.), znajdujący się całkowicie po słowackiej stronie. Najwyższym polskim szczytem są Rysy (2499 m n.p.m.), przez który biegnie granica Słowacji. Są to jedyne góry w naszym kraju o charakterze alpejskim [9; 11].

Tatry są młodymi górami, zbudowanymi głównie ze skał krystalicznych i osadowych (Mapa geologiczna... 1979). W skałach wapiennych rozwinął się system 858 jaskiń, o łącznej długości 132,5 km. Najbardziej warta uwagi jest Wielka Śnieżna, która należy zarówno do najgłębszych (824 m), jak i najdłuższych (23723 m) w Polsce. Drugą pod względem głębokości jest Śnieżna Studnia (763 m). Jaskinia Wysoka za Siedmioma Progami do końca lat 90. uwa-

Fot. 6. Widok na Tatry
(Źródło: archiwum autora)

zana była za najdłuższą (11660 m) [7].

Całe Tatry są objęte ochroną od 1 stycznia 1955 roku poprzez Tatrzański Park Narodowy. Unikatowość Tatr podkreśla utworzenie w 1992 roku Tatrzańskiego Transgranicznego Rezerwatu Biosfery, świadczącego o przynależności do Światowej Sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO.

Szata roślinna. Świat gatunków roślinnych Tatr jest bardzo zróżnicowany, a jego niezwykłość można obserwować w trakcie wędrówek po szlakach poprowadzonych przez tatrzańskie szczyty. Dominuje tu tzw. piętrowy układ roślinności ze względu na spore różnice wysokości bezwzględnej. W Tatrach występują wszystkie pietra, a w najwyższym – turni, rośnie aż 120 gatunków roślin. Na bujnych łąkach latem nie trudno znaleźć fioletowy dzwonek alpejski i żółty fiołek sudecki, różnokolorowe goryczki, oraz biały jaskier alpejski [8].

Właściwości siedliska wywarły wpływ dla istnienia w Tatrach zarówno endemitów, jak i reliktywów. Najwięcej roślin należącej do tej grupy pochodzi z okresu zlodowaceń. Spośród endemitów warte uwagi są na pewno bardzo rzadka wiechlina szlachetna, występująca jedynie w okolicy Morskiego Oka oraz również bardzo rzadki pszonak Wahlenberga, występujący tylko w Tatrach Bielskich. Dużo częściej można spotkać przymiotno węgierskie oraz warzuchę tatrzańską. Najbardziej znanym reliktywem jest

mała krzewinka o białych kwiatach, dębik ośmiopłatkowy (Fot. 7). Dość charakterystyczne są również dwa gatunki wierzby: płożąca się krzewinka wierzby żyłkowej oraz najmniejsza z wierzby, nie przekraczająca 5-8 cm, wierzba zielna [3; 8].

Fot. 7. Dębik ośmiopłatkowy
(Źródło: archiwum autora)

Turystyka. Tatry są bardzo licznie odwiedzane, rocznie przez około 3 mln osób. Mają na to duży wpływ rozbudowana, długa i gęsta sieć szlaków turystycznych i nartostady, przygotowana baza noclegowa oraz liczne wyciągi narciarskie i koleje linowe. Łączna długość pieszych szlaków wynosi 289 km. W okresie zimowym, od 1 grudnia do 31 maja, zamyka się około 238 km szlaków turystycznych [4].

Najczęściej odwiedzanymi miejscami są Morskie Oko, Giewont, Kasprowy Wierch oraz Dolina Kościeliska i Chochołowska. Najwyższym punktem w Tatrach, na który prowadzą szlaki turystyczne, są Rysy, natomiast najtrudniejszym – Orla Perć [4].

Najbardziej znanym ośrodkiem turystyki górskiej i sportów zimowych w Polsce jest Zakopane. Część Zakopanego, leżąca u podnóża Krokwi i Nosala, jest głównym ośrodkiem polskiego narciarstwa klasycznego, skupiającym skocznię, stadion zimowy i trasy biegowe. Na stokach Nosala (1206 m n.p.m.) znajduje się licencjonowany przez FIS stok slalomowy. W zwią-

ku z tym, że w tej części gór śnieg leży od listopada do maja, amatorzy sportów zimowych mogą sprawdzać swoje umiejętności zarówno na licznych oślich łączkach, jak i na najtrudniejszych terenach Kasprowego Wierchu [4].

Dla tych turystów, dla których wyzwaniem są przygody podwyższające poziom adrenaliny we krwi, przygotowano Adventure - Park Przygody Gubałówka. Do największych jego atrakcji można zaliczyć możliwość skoku z 14-metrowej wieży, jazdę najdłuższą kolejką tyrolską w Polsce czy wspinaczkę na 12-metrową ściankę. Ci, dla których byłoby jeszcze zbyt mało emocji, mogą w dużej, dwuosobowej kuli stoczyć się po zboczu Gubałówki [17].

Bibliografia

1. Barański M. Beskid Śląski. Pasma Stożka i Czantorii : Przewodnik turystyczny / M. Barański. – Warszawa : Wyd. PTTK «Kraj», 1996.
2. Barański M. Beskid Śląski. Pasma Baraniej Góry : Przewodnik turystyczny / M. Barański. – Warszawa Wydawnictwo PTTK «Kraj», 1999.
3. Gąsienica-Byrcyn W. Tatrzański Park Narodowy – rośliny i zwierzęta / W. Gąsienica-Byrcyn. – Warszawa : MULTICO, 1999
4. Grocholski M. Zakopane i Tatry na weekend / M. Grocholski, P. Grocholski. – Bielsko-Biała : Wyd. «Pascal», 2011. – Tom I–II.
5. Ilnicki P. Torfowiska i torf. / P. Ilnicki. – Poznań : Wyd. Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego, 2002.
6. Kaźmierczakowa R. Polska Czerwona Księga Roślin / R. Kaźmierczakowa, K. Zarzycki / Instytut Botaniki im. W. Szafera ; Polska Akademia Nauk. – Kraków, 2001.
7. Kotański Z. Przewodnik geologiczny po Tatrach / Z. Kotański. – Warszawa : Wyd. Geologiczne, 1979.
8. Mirek Z. Przyroda Tatrzańskiego Parku Narodowego / Z. Mirek / Tatrzański Park Narodowy. – Kraków-Zakopane, 1996.
9. Passendorfer E. Jak powstały Tatry? / E. Passendorfer. – Warszawa : Wyd. Geologiczne, 1971.
10. Przewoźnik L. Rośliny Karkonoskiego Parku Narodowego / L. Przewoźnik. – Jelenia Góra : Wyd. Karkonoskiego Parku Narodowego, 2008.
11. Radwańska-Paryska Z., Paryski W. (2004) Wielka encyklopedia tatrzańska / Z. Radwańska-Paryska, W. Paryski Radwańska-Paryska Z., Paryski W.. Poronin : Wydawnictwo Górskie,
12. Skała C. Sudety : Praktyczny Przewodnik / C. Skała. – Bielsko Biała : Wyd. «Pascal», 2008.
13. Skała C. Karkonosze : Przewodnik górski / C. Skała, M. Motak. – Bielsko-Biała : Wyd. «Pascal», 2007.
14. Wierba W. Beskid Śląski : Przewodnik górski / [Wierba W., Zygmalska B., Figiel S., Motak M., Niedźwiedz A., Nowicki W., Stańczyk W., Warzech A.]. – Bielsko-Biała : Wyd. «Pascal», 2007.
15. Zyber G.M. Ochrona środowiska przyrodniczego w warunkach rozwoju turystyki na Pojezierzu Drawskim / G.M. Zyber // Rocznik Koszaliński. – Koszalin, 1978. – S. 161–174.
16. Mapa geologiczna Tatr polskich. Skala 1:30 000. – Warszawa : Wyd. Geologiczne, 1979.
17. www.atrakcje.regiontaty.pl/atrakcje/zakopane/atrakcje-dla-dzieci/adventure-park-przygody-gubalowka/406 (data dostępu: 5.09.2015)
18. www.kpnmab.pl/pl/szata-roslinna-cd,353 (data dostępu : 6.09.2015)
19. www.trollandia.pl/trollandia/szklarska-poreba.html (data dostępu : 6.09.2015)
20. www.zpk.com.pl/index.php/component/content/article/58 (data dostępu : 3.09.2015)

Kisiel M. NATURAL VALUES OF POLISH MOUNTAIN'S AREAS.

Mountains are causing extreme emotions in the tourists. For some people standing on high peaks and looking at the landscape at the bottom arouses enormous respect. Amateurs of climbing alpine, during getting to the top of each next four thousands meters mountain, raise the level of adrenaline in the body. In turn, for some people walk through the less frequented slopes is simply cut off from civilization and the daily hustle and bustle.

The paper presents the natural values of different mountain areas in Poland: Silesian Beskidas, Giant Mountains and Tatry. The surveyed areas are characterized by a

rich biological, ecological and physiographic diversity. The greatest natural value of mountain areas are the high parts, subalpine or alpine floors, due to the unprecedented diversity - next to alpine species there are the arctic, the northern and the ocean species. Many of these rare and often endangered plant species have chosen areas which have distinctive geological sculpture.

In the all surveyed areas, there is a variety of forms of qualified tourism, including hiking, cycling and skiing. For climbers amateurs there are waiting professionally prepared rope parks. Numerous hiking trails are varied depending on the length and degree of difficulty. Developed tourist base has equipment suitable for each of these forms.

Keywords: mountaineering, mountain slopes, high peatbogs, mountain meadows, forest.

Kisiel M. WALORY PRZYRODNICZE POLSKICH TERENÓW GÓRSKICH. Góry to miejsce wywołujące w turystach skrajne emocje. Dla jednych stanie na wysokich szczytach i patrzenie na krajobraz na dole budzą ogromny respekt. Amatorzy wspinaczki wysokogórskich zdobywając kolejne czterotysięczniki podnoszą sobie poziom adrenaliny w organizmie. Z kolei dla części osób spacer po mało uczęszczanych stokach jest po prostu odcięciem się od cywilizacji i codziennego zgiełku.

W prezentowanej pracy przedstawiono walory przyrodnicze wybranych terenów górskich w Polsce: Beskidu Śląskiego, Karikonoszy i Tatr. Badane obszary charakteryzują się bogatą różnorodnością biologiczną, ekologiczną i fizjograficzną. Jeziora i małe cieki wodne drążące różne formy ukształtowania terenu sprawiły, że wytworzyły się tam obszary bagniste, moczary i torfowiska, które bardzo często są jedyną ostoją i miejscem rzadkich, zagrożonych i chronionych gatunków roślin i zwierząt (Zyber 1978). Zbocza górskie cechuje typowy piętrowy układ roślinności, w których dominują gatunki leśne.

Największą wartość przyrodniczą na obszarach górskich stanowią partie wysokogórskie, czyli piętro subalpejskie i alpejskie, ze względu na niespotykaną różnorodność – obok gatunków alpejskich występują tu obok siebie gatunki arktyczne, północne oraz oceaniczne. Wiele z tych rzadkich i często zagrożonych wyginieciem organizmów roślin upodobało sobie tereny charakteryzujące się wyrazistą rzeźbą geologiczną. Są to między innymi kotły polodowcowe i występujące w piętrze regła górnego i subalpejskiego torfowiska wysokie.

Na wszystkich badanych obszarach można uprawiać wiele form turystyki kwalifikowanej, w tym turystykę pieszą, rowerową i narciarską. Na amatorów wspinaczki czekają profesjonalnie przygotowane parki linowe. Liczne trasy turystyczne zróżnicowane są w zależności od długości i stopnia trudności. Rozwinięta baza turystyczna dysponuje sprzętem odpowiednim dla każdej z tych form.

Słowa kluczowe: góry, stoki górskie, wysokie torfowiska, łąki.